

להבנת מהלך המאורעות המדויק, ראוי לציין כי האריז"ל עלה ממצרים לארץ ישראל והתיישב בצפת בתחילת שנת ש"ל. רבי חיים ויטאל החל ללמוד מפיו אחר פטירתו של רבי משה קורדובירו הרמ"ק בכ"ג תמוז ש"ל. לפי עדות ר"ח ויטאל "ראיתי למורי ז"ל שהלך לשם פעם אחת ביום ל"ג לעומר... וזה היה פעם הא' שבא ממצרים". אם כן מתי ראה ר"ח ויטאל את האריז"ל במירון אחר בואו ממצרים? לכאורה היה זה בשנת ש"ל, בל"ג בעומר שחל בין עליית האריז"ל בראשית שנת ש"ל לבין פטירת הרמ"ק בכ"ג תמוז שנת ש"ל, שבעקבותיה החל ר"ח ויטאל ללמוד אצלו. ואם כך, עלינו לעיין מחדש בעדותו של רבי יונתן סאגיש על שאירע בשנה קודמת: "והה"ר יונתן שאגיש העיד לי שבשנה הא' קודם שהלכתי אני אצלו ללמוד עם מורי ז"ל, שהוליד את בנו הקטן שם עם כל אנשי ביתו, ושם גילחו את ראשו כמנהג הידוע". שנה זו לכאורה היתה השנה שלפניה, שנת שכ"ט, בה האריז"ל עדיין היה במצרים ולא הגיע למירון. מיהו היה המגלח? האם רבי יונתן סאגיש עצמו שגילח את בנו הוא? או שמא בכל זאת מדובר באריז"ל?⁵²

העיון בדברי ר"ח ויטאל הללו, מראה בבירור שר"ח השתדל להוכיח את חשיבות השמחה בל"ג בעומר, בפרט במקום קברו של רשב"י. את התספורת הזכיר כמנהג ידוע עוד לפני האריז"ל, הוא מנהג המוסתערבים והספרדים בארץ ישראל, ולא כמנהג שהאריז"ל חידשו או נימקו. בשולי העדות האישית על הביקור היחיד של האריז"ל במירון בל"ג בעומר שאותו ראה במו עיניו, העיר הערה רבת משמעות, כי אינו יודע "אם אז היה בקי ויודע בחכמה הזו הנפלאה שהשיג אחר כך", כלומר, אין ודאות שהנהגות האריז"ל במירון בעת ההיא היו על פי תורתו וגילויה, אליה הגיע האריז"ל עצמו רק בסוף ימיו.

לפי שיטת האריז"ל ומנהגו הודאי, אין מסתפרים ואין מתגלחים בכל ימי ספירת העומר מפסח עד עצרת ואף לא בל"ג בעומר,⁵³ ומכאן יש שביקשו להוכיח שמעשהו בעת עלייתו לארץ אינו תואם את עמדתו הסופית והברורה שלא להסתפר בל"ג בעומר.⁵⁴ על המבוכה בענין זה יעידו גם דברי חיבור בקבלה מבית מדרשו של האריז"ל: "והנכון כי היום הזה [ל"ג בעומר] ראוי לשמוח בו ושלא לומר תחנה, כמו שהוא פשוט לחכמים הראשונים, ומינה לא תזוע. והרוצה שלא

⁵² ניתן אולי לומר שהאריז"ל ביקר פעם במירון קודם השתקעותו בארץ ישראל בשנת ש"ל, ובאותו ביקור צפה בו רבי חיים ויטאל, שעדיין לא היה אז תלמידו. ובפעם הנוספת בה הגיע האריז"ל למירון וגילח את בנו, היתה אחר השתקעותו בצפת, אך אז לא בא עמו רבי חיים ויטאל למירון ולא ראה את מעשי האריז"ל. ביקורים נוספים, חוץ משניים אלה, כפי הנראה לא ביקר האריז"ל במירון.

⁵³ שער הכונות, שם, דף פו טור ד; פרי עץ חיים, שם, דף קכד טור ג.

⁵⁴ רפ"י לובליצק, ירח למועדים, שדליץ תרפ"ח, עמ' יח.

לספר עד חג השבועות, אינו פוגם בו.⁵⁵ כלומר, שביום זה ראוי לנהוג לכל היותר כפי שכתב הרמ"א בשולחן ערוך ש"מסתפרין ביום ל"ג בעומר ומרבים בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון".⁵⁶ לפי הרמ"א ראוי להסתפר ביום זה, אך בבית מדרשו של האריז"ל ננקטה עמדה חד משמעית נגד הסתפרות בל"ג בעומר. על הימנעות האריז"ל מתספורת בל"ג בעומר העיד תלמידו רבי חיים ויטאל: "במ"ט ימים אלו לא היה מוז"ל מגלח ראשו אלא בערב פסח ובערב חג השבועות, ולא היה מגלח לא ביום ר"ח אייר ולא ביום ל"ג לעומר בשום אופן".⁵⁷

בעקבותיו התנערו כמה מגדולי הקבלה מהתספורת בכל ימי הספירה, כולל ל"ג בעומר. רבי משה זכות הרמ"ז (שפ"ה-תנ"ז) הורה שאפילו "אם יזדמן לאדם ברית מילה בזמן העומר... יש ליהרר להסתפר בכל זמן", והא ראייה ש"האריז"ל זללה"ה... לא היה מסתפר... עד העצרת".⁵⁸

רבי חיים יוסף דוד אזולאי החיד"א (תפ"ז-תקס"ו) סיכם כי "מהר"י אשכנזי זלה"ה היה מחמיר כל הז' שבועות שלא להסתפר עד ערב חג השבועות... לכן הנהגים כמנהג האריז"ל זצ"ל ראוי להחמיר עד ערב שבועות, אם לא על פי סיבה".⁵⁹

כך הבהיר גם רבי אלכסנדר זיסקינד מהוראדנא בעל "יסוד ושורש העבודה" (תקנ"ד): "בענין תגלחת בימי העומר האריז"ל מזהיר מאד שלא יתגלח כל ימי העומר, לכן יזהר האדם מאד בזה שלא יגלח קודם ר"ח אייר ולא ביום ל"ג בעומר".⁶⁰

כך למעשה נהגו הרבה מקובלים בארץ ישראל⁶¹ בתוכם מקובלי 'בית אלי בירושלים'.⁶²

לאור זאת אין תימה שכמה מגדולי דורו של האריז"ל, נמנעו מהזכרת המנהג הזה, ואין זה כלל "פלא שבספר 'סדר היום', להגאון רבי משה מכיר מחכמי הספרדים בימי האריז"ל, לא הוזכר כלל מענין השתטחות ותגלחת בל"ג בעומר".⁶³

⁵⁵ כת"י 'בית מועד', מובא ע"י ר"מ בניהו, 'הנהגות מקובלי צפת במירון', ספונות ו (תשכ"ב), עמ' כו.

⁵⁶ רמ"א או"ח סי' תצ"ג סעיף ב'.

⁵⁷ שער הכוונות, דרושי הפסח, דרוש י"ב.

⁵⁸ אגרות הרמ"ז, סו"ס ב'.

⁵⁹ ברכי יוסף, או"ח, סי' תצ"ג סעיף ו'.

⁶⁰ יסוד ושורש העבודה, שער ט', פרק ח'.

⁶¹ ר"ע מלכי, מלכי בקדש, שאלוניקי תק"ט, דף מה ע"א. ומשם אצל ר"ח סתהון, ארץ חיים, או"ח סי' תצ"ג סעי' ג'.

⁶² רבי רפאל אברהם שלום ידיע מזרחי שרעבי, דברי שלום, ירושלים תרמ"ג, הקדמה, סעי' נ"ה, נ"ח.

⁶³ ראה ר"ג ציננער, נטעי גבריא - תגלחת הילדים והולכתם לחדר, ירושלים תשס"א, עמ' כ, שהביא זאת כפליאה.